

Вічно живе слово Кобзаря

*До 200-річчя від дня народження Тараса
Григоровича Шевченка*

**Наукові статті, плани-конспекти уроків і виховних заходів
на матеріалі творчості поета**

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 371.32
ББК 74.26
В 41

Рецензенти:

Руснак І.С., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

Пашко Л.В., кандидат філологічних наук, доцент, заступник декана факультету підготовки вчителів початкових класів Слов'янського державного педагогічного університету

*Рекомендовано Вченою Радою НПУ імені М. П. Драгоманова
(протокол № 3 від «28» листопада 2013 року)*

В 41 **Вічно живе слово Кобзаря.** До 200-річчя від дня народження Т.Г. Шевченка. Наукові статті, плани-конспекти уроків і виховних заходів на матеріалі творчості поета / Упорядник, передмова А.П. Кانیщенко. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2014. — 128 с.

ISBN 978-966-10-3807-2

Укладена збірка пропонується на допомогу викладачам вузів, учителям, студентам-практикантам для використання в навчально-виховному процесі.

Наведені матеріали допоможуть студентам та учителям більш глибоко зрозуміти цінність поетичного слова Тараса Шевченка, удосконалити своє образне мовлення, проникнутися любов'ю до вічно живого Кобзаря.

УДК 371.32
ББК 74.26

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ВСТУПНЕ СЛОВО

Тарас Шевченко — мистецький і духовний феномен усього людства: його проста, але сповнена пророчої сили постать збудила приспаний дух нації, освітила цілі покоління. Волею історії він ототожнений з Україною і разом з її буднями продовжується нею, вбираючи в себе нові дні і новий досвід народу, відзиваючись на нові болі й думи. Він росте й розвивається у часі, в історії, і нам ще довго доведеться йти до його осягнення. Ми на вічному шляху до Шевченка...

Ми щиро захоплюємося образом Кобзаря, його громадською принциповістю і моральною чистотою, почуттям соціальної і національної справедливості, відданістю правді і свободі. Та чи можемо ми сповна уявити собі, що за цим стояло, скільки це вимагало душевних сил і боротьби, скількох мук і болю це коштувало, скільки для цього треба було прозрінь думки і висоти духу?! Щоб це осягнути, треба добре знати не лише самого Шевченка, але і його епоху, атмосферу життя суспільства, його сучасників. І не тільки односторонців, друзів, а й супротивників. Увесь широкий спектр поглядів, інтересів і настроїв епохи, що у своїй сукупності створювали ту історичну реальність, у якій він був Собою — Тарасом Шевченком.

9 березня 2014 року виповнюється 200 років від дня народження Пророка української землі. Крізь століття живе пам'ять про Кобзаря, а слово його вічно лунатиме в серці кожної незламної душі людини.

Минув час... Здається, усе змінилося. Але потреба суспільства у таких особистостях, як Шевченко, не зміниться і не зникне ніколи! Сьогодні Україні вкрай важливо мати гідних синів і доньок, здатних до участі в якісних перетвореннях держави. Величезна відповідальність за майбутнє нашої Батьківщини лежить на кожному з нас, але найбільша — на освітянах.

Щоденна творча праця педагога — плекати душу юної людини, яка ніколи не загубить у буденності жагу до життя і пізнання. Щоб виховати всебічно і гармонійно розвинену особистість, учителю необхідно прищепити кожному учневі любов до творчості Т.Г. Шевченка, до природи рідного краю — основу зародження

почуття патріотизму.

Видатний педагог В.О. Сухомлинський зазначав: «Сприймання і осмислення прекрасного — це основа, стрижень естетичної освіченості, серцевина естетичної культури, без якої почуття залишаються глухими до всього благородного і високого у житті». Так виникає здатність дитячої душі відчувати, сприймати тонкощі усіх проявів життя, прислухатись до порухів серця. Це та доріжка, йдучи якою людина розвиває свої духовні й інтелектуальні сили.

Професор А.П. Кانیщенко

*І золотої й дорогої
Мені, щоб знали ви, не жаль
Моєї долі молодій:
А іноді така печаль
Оступить душу, аж заплачу.
А ще до того, як побачу*

*Малого хлопчика в селі.
Мов одірвалось од гіллі,
Одно-однісіньке під тинном
Сидить собі в старій ряднині.
Мені здається, що се я,
Що це ж та молодість моя.*

Головна думка вірша — самотність дитини-сироти. Про це сказано вражаючою художньою деталлю: хлопчик «Сидить собі в старій ряднині», «Мов одірвалось од гіллі». Посилує цей мотив повторення: «Одно-однісіньке під тинном».

Автор стверджує, що в кріпацькому селі немає щастя для сироти, така дитина приречена на важку долю. Тому так щемливо бринять рядки, в яких вгадується майбутнє хлопчика:

*Мені здається, що ніколи
Воно не бачитиме волі,
Святої воленьки. Що так
Даремне, марне пролетять
Його найкращії літа,
Що він не знатиме, де дітись*

*На сім широкім вольнім світі,
І піде в найми, і колись,
Щоб він не плакав, не журився,
Щоб він де-небудь прихилився,
То оддадуть у москалі.*

У вірші відображено життя самого поета. Одним-єдиним реченням Шевченко надає віршеві автобіографізму:

*Мені здається, що се я,
Що це ж та молодість моя.*

Шевченкове серце не раз щеміло від того, що діти бідноти позбавлені радощів дитинства. У вірші «На Великдень, на соломі...» тема сирітства розкривається ще глибше:

*На Великдень, на соломі
Против сонця, діти
Грались собі крашанками
Та й стали хвалитись
Обновами. Тому к святкам
З лиштвою пошили
Сорочечку. А тій стьоожку,
Тій стрічку купили.
Кому шапочку смушеву,
Чобітки шкапові,*

*Кому свитку. Одна тільки
Сидить без обнови
Сиріточка, рученята
Сховавши в рукава.
— Мені мати купувала.
— Мені батько справив.
— А мені хрещена мати
Лиштву вишивала.
— А я в попа обідала, —
Сирітка сказала.*

Поет відтворив радісні вихвалання дітей обновами. Діти щасливі. Вони мають батьків і родичів! Одна сирітка «сидить без обнови», але поет знає добре дитячу психологію. І його сирітка теж

хвалиться, та як шемливо стає на серці читачеві від цього: «А я в попа обідала, — сирітка сказала». Раз на рік дитина смачно поїла. Своє співчуття автор передає словами «сиріточка», «сирітка», «рученята».

Один із перших творів, написаних Кобзарем у засланні, була поема «Княжна». Цей великий твір розпочинається чудовим пейзажем «Зоре моя вечірня...».

*Зоре моя вечірня,
Зійди над горою,
Поговорим тихесенько
В неволі з тобою.
Розкажи, як за горою
Сонечко сідає,
Як у Дніпра веселочка
Воду позичає.
Як широка сокорина
Віти розпустила.*

У Києві. Папір, офорт 17,6 Ч 25,7; 22,3 Ч 30; (36 Ч 44,3). [Пб.].
[III — 6-7. VI 1844.]

У дитячому читанні поезія займає особливе місце. Вдаючись до поетичного прийому звертання, поет просить вечірню зірку зійти

Дитина (звертається до батьків).

Любий тату, милий тату!
Ти скажи, навіщо хату
рушниками ми прибрали,
ніби в свято великоднє?
День який у нас сьогодні,
що квіток отак багато?

Батько. Так у нас сьогодні свято!

Дитина. Мамо, що ж за свято нині?

Мати. Та Тарасове, дитино!
Знай, колись, моє серденько,
був у нас Тарас Шевченко.

Дитина. То ж він був нам, люба ненько?

Мати. Наймиліша всім людина,
і найкращая перлина,
яку має Україна,
наша рідная країна.

Ведуча. Нехай вогник Кобзаря завжди горить у наших серцях,
посилаючи промені любові до природи, людини рідного слова,
і пече гнівом до несправедливості.

Учениця.

Я маленька українка,
десять років маю,
про Тараса Шевченка
вже багато знаю.
Він — дитя з-під стріхи,
він — в подертій свиті,
він здобув нам славу,
як ніхто на світі.
А та наша слава
не вмере, та не загине.
Наш Тарас Шевченко —
сонце України (всі разом).

Учень.

Ось чому в сім'ї великій
у цвіту садів прекрасних
буде жити він вовіки
як безсмертний наш сучасник.

Ведуча. А ще Шевченкові дуже хотілося, щоб ми його просто пам'ятали:

*І мене в сім'ї великій,
В сім'ї вольній, новій
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.*

Звучить пісня «Заповіт».

ЗМІСТ

Вступне слово	3
Семеренко Г.В. Тарас Григорович Шевченко як основоположник нової української літературної мови	6
Каніщенко А.П. Поезія Т.Г. Шевченка як високоідейний зміст навчання у роботі над елементами синтаксису у початкових класах	12
Чабайовська М.І., Шароварко С.М. Використання інтерактивних технологій навчання на уроках літературного читання у початкових класах	20
Волошина В.В. Метафори та епітети як засіб розвитку образного мовлення майбутніх учителів	27
Литвин Л.П. Звертання в поетичній творчості Т.Ш. Шевченка	36
Топіха В.А. Вставні слова в поезії «Кобзаря» Т.Г. Шевченка	47
Ерастова Т.В. Український національний пейзаж у творчості Т.Г. Шевченка	55
Лісова С.І. Вчитайся, вслухайся в Шевченкове слово! (урок позакласного читання)	68
Багатогранність Шевченкової музи (план-конспект уроку читання)	84
Вчимося мудрості у Кобзаря (план-конспект уроку читання)	92
Лісова А.П. «Велетень у царстві людської культури» (І. Франко) (план-конспект уроку читання)	98
«Володар у царстві духа» (І.Франко) (план-конспект уроку читання)	106
Чабайовська М.І., Шароварко С.М. Наш Кобзар (виховний захід).....	114
Яткевич Н.М. Слово Шевченка як зоря вечірня (виховний захід).....	122

Навчальне видання

Вічно живе слово Кобзаря

До 200-річчя від дня народження Тараса Григоровича Шевченка

*Наукові статті, плани-конспекти уроків і виховних заходів
на матеріалі творчості поета*

Упорядник

КАНІЩЕНКО Антоніна Пантелеймонівна

На обкладинці використано есклібрис А. Сивака (1984)

Головний редактор *Богдан Будний*

Редактор *Марія Мигаль*

Технічний редактор *Оксана Чучук*

Обкладинка *Євгенії Рудюк*

Комп'ютерна верстка *Тетяни Шост*

Підписано до друку 18.01.2013. Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Гарнітура Times. Умовн. друк. арк. 7,44. Умовн. фарбо-відб. 7,44.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002

Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008

тел./факс (0352) 52-19-66; 52-06-07; 52-05-48

office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-3807-2

9 789661 038072